

Finlands Synskadade

FÖRBUNDET FINLANDS SVENSKA SYNSKADADES ORGANISATIONSTIDNING

5/17

TEMA: HÖRSELN

4 Tysta bilar ska börja låta

10 Krydda maten med ljud

16 Heselius blev en datorröst

Innehåll

Nr 5, maj-juni 2017

LEDAREN

3 I våra sinnesfulla bruk

ARTIKLAR

4 Fotgängare i fara då motordånet tystnar

9 Tillåt dig inte att bli avbruten!

10 Krydda maten med ljud

14 Tillgänglighet fungerar i Norden

16 Samhällsaktive Heselius är också en datorröst

19 Notiser

20 John Campbell tog hygienpasset

PROFILEN

23 Pianostämmare med absolut gehör

AKTUELLT

28 Aktuellt

AKTUELLT I DISTRIKTEN

32 Aktuellt i distrikten

30

16

4

Finlands Synskadade

Finlands Synskadade är organisations-tidning för Förbundet Finlands Svenska Synskadade. Tidningen utkommer med 10 nummer/år i svartskrift, punktskrift, på CD och som elektronisk version, se www.fss.fi/aktuellt/fs. Kan också fås som e-postbilaga. Årgång 106. Nummer 6/2017 utkommer 29.6, deadline 12.6.

Utgivare: Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf, Parisgränden 2 A 1, 00560 Helsingfors. Tfn 09-6962 300

Chefredaktör: Sören Jonsson
Tfn 044 712 3017
e-post: soren.jonsson@fss.fi

Meddelanden och annonser mottas av chefredaktören.

Prenumerationer och adressändringar:
FSS kansli, tfn 09-6962 300
e-post: kansliet@fss.fi

Pärmbild: Tålmod, noggrannhet och utbildning. Det krävs för att bli en bra pianostämmare. Utöver dessa har Aleksii Lindfors dessutom absolut gehör.

Foto: Sören Jonsson, Freepik

ISSN 0789-5739
Forsberg, Jakobstad 2017

I våra sinnesfulla bruk

I det här numret av Finlands Synskadade inleder jag en serie om sinnen. Först ut är hörseln. Tanken med serien är att belysa ett sinne i taget ur olika, förhoppningsvis intressanta synvinklar. I det här numret fick forskningsrön en ganska stor roll. Nästa nummer kanske det blir något annat. Tanken är att rikta fokus på de sinnen som synskadade personer har kvar. Serien ska förhoppningsvis inbringa hopp.

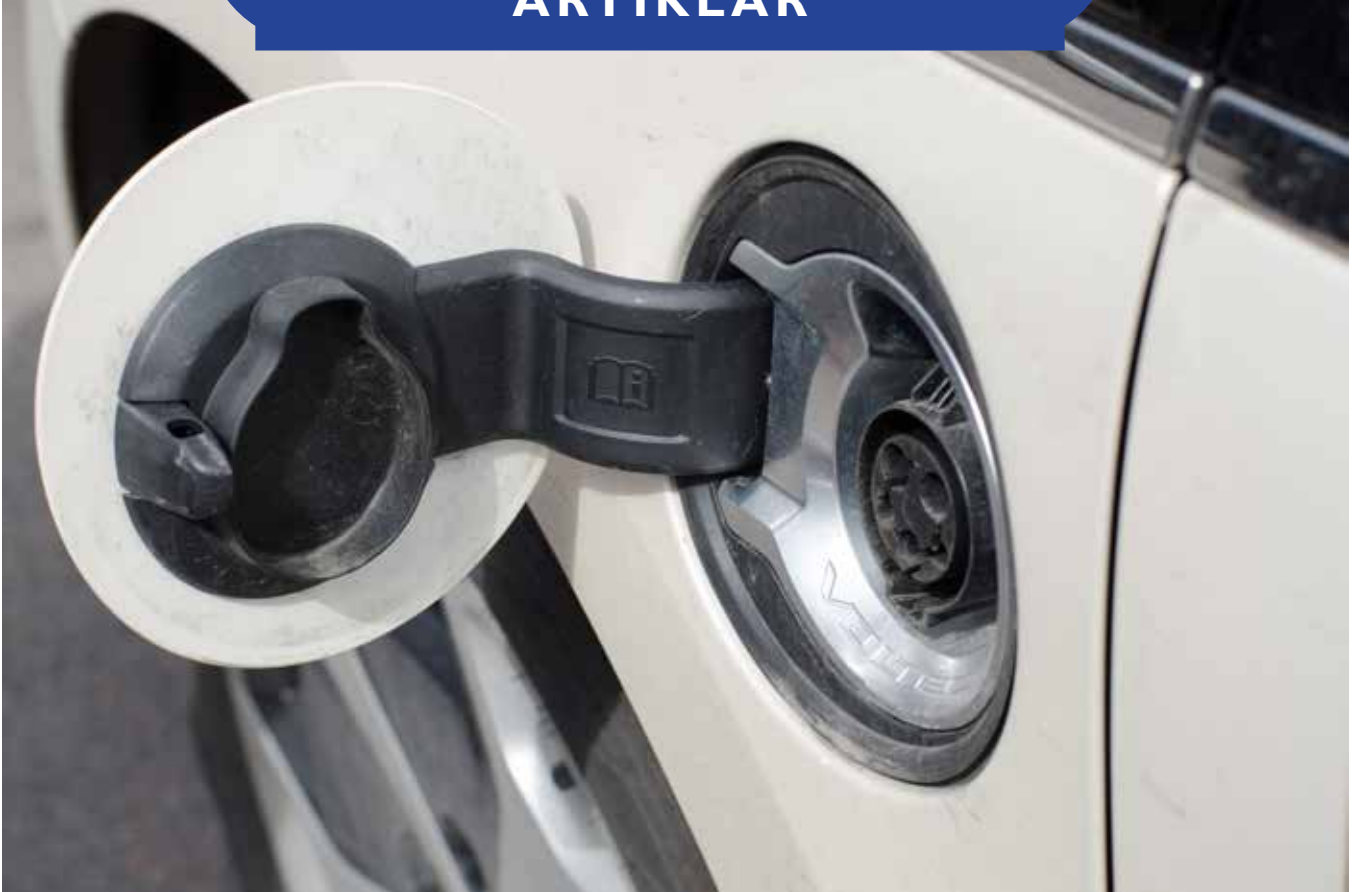
I och med att det är en serie, så behöver jag din hjälp. Om du har något som du skulle vilja ha svar på, eller om det är något du vill att jag ska försöka grotta ner mig i, får du hemskt gärna ta kontakt. Jag tar emot tips om sinnevinklar: Vill du till exempel vet hur en doft blir till? Varför man skruvar ihop ansiktet när man äter något surt? Eller hur det är att sakna lukt- eller smaksinne? Skriv till mig på soren.jonsson@fss.fi eller ring mig på numret 044-712 3017.

För drygt en månad sedan var jag på en konferens där jag fick pröva på hur det är att vara autistisk. Autism handlar i allra största grad om sinnen. Det handlar om sinnen som inte vill lyda ens vilja. Med stora hörlurar och ett par virtuell verklighet-glasögon på mig, fick jag kasta mig in i en autistisk persons vardag. Det var en omtumlande upplevelse, men lärorik.

Den virtuella världen föreställde Leena Haques vardag. Man fick följa med på ett möte iklädd hennes glasögon. Hon jobbar på BBC med att krossa normer. Hon är autistisk och lever med överstimulans av sinnesintryck i tjugofyra timmar om dygnet. Hon har svårt att koncentrera sig på saker, och sociala kontakter kan ta musten ur henne.

Leena Haque tröttnade på att förklara för alla hur det känns att leva med autism. Tillsammans med sin kollega Sean Gilroy gav de ett filmteam och några programmerare i uppdrag att skapa en virtuell verklighet av hennes sinnesintryck. Några månader senare var de klara med uppdraget. BBC vill aktivt bredda mångfalden i arbetsstyrkan. Detta är ett exempel på hur de jobbar för mångfald.

Det är inspirerande att se att ett bolag som BBC är så nymodernt och flexibelt i sina arbetsmetoder. BBC har verkligen tagit en ansvarsfull inställning till personer med funktionsnedsättning. Lagen tvingar dem att syntolka sex procent av sitt programutbud, men de stannar inte vid sex procent. De syntolkar tjugo procent i stället. Jag önskar att Yle skulle ta efter. Ibland måste man våga satsa och göra lite mer än minimi.

- ▲ **TYST.** Eldrift reducerar dånet i städerna. Alla tysta bilar kommer att få ett varningsljud senast hösten 2021. Nya elbilar får varningsljudet 2019. Tanken är att varningsljudet inte ska ge upphov till ytterligare buller.

TEXT OCH FOTO: SÖREN JONSSON

Fotgängare i fara då motordånet tystnar

Snart är elbilsboomen här, och med den kommer nya utmaningar. Synskadade har beaktats i och med ett krav på varningsljud.

ÅRATAL HAR BILINDUSTRIN kämpat för att minska trafikbullret. En av elbilarnas fördelar är att de är väldigt tysta att köra. Kanske till och med lite för tysta. Tysta bilar är nämligen en fara för personer med synnedsättning.

Håkan Thomsson är ordförande för Synskadades Riksförbund i Sverige. Han har följt med problematiken med tysta bilar när frågan behandlades i EU. För några år sedan togs det fram regler för tysta bilar. Men enligt Thomsson är allt inte klappat och klart.

– Direktivet som togs fram är inte tillräckligt tydligt. Det finns helt enkelt för lite forskning om vilken nivå ljudet ska ha och i vilken hastighet som ljudet ska ljuda för att

» I **låga hastigheter** hörs inte de här bilarna, och då **riskerar man att kliva ut** mitt framför en elbil.

bibehålla trafiksäkerheten. Utifrån vad den forskningen kommer fram till behöver man finjustera direktivet, säger Håkan Thomsen.

Men är tysta bilar verkligen ett så stort problem? Varför är det så viktigt att bilar hörs?

– Om man som synskadad ska korsa en gata, åtminstone om man är gravt synskadad eller blind, så är det hörseln man måste förlita sig på. Man har inte något annat att gå på. I låga hastigheter hörs inte de här bilarna, och då riskerar man att kliva ut mitt framför en elbil. Som synskadad vill jag själv kunna ha överblick över trafiken, och då behöver alla fordon kunna höras.

När direktivet först utformades var varningsljudet frivilligt. Men i höstas skedde en förändring.

– EU-parlamentet ville ha väldigt kraftfulla regler mot tysta bilar, medan ministerrådet var mera skeptiska till dessa regler. Vi fick en kompromiss. Det som gläder mig är att en arbetsgrupp för internationell standardisering i höstas beslutade att göra varningsljudet obligatoriskt, säger han.

Om förarna skulle kunna stänga av ljudet, som det först var tänkt, skulle direktivet inte ha varit lika nyttigt.

– Det som är sagt nu är att det ska vara i låga hastigheter, upp till 20 kilometer i timmen, där är vi på Synskadades Riksförbund inte helt nöjda. Det är oklart om bilarna hörs i högre hastigheter. Man menar att däckljud, friktion, luftmotstånd gör att bilarna hörs i högre hastigheter. Men vi tror att 20 kilometer i timmen är en för låg ambitionsnivå. Vi skulle vilja ha det dubbla.

Är det bara synskadade som behöver höra bilar?

– Nej, det är det inte. Det finns statistik från USA som visar på att risken är större att bli påkörd av en elbil än en konventionell bil. Det gäller både för fotgängare och cyklister. Även seende använder hörseln i trafiken. Det sker oftast omedvetet, men så är det. Därför är ett varningsljud bra för alla. Men det är speciellt viktigt för synskadade personer.

Synskadades riksförbund gjorde en undersökning i somras bland allmänheten i Sverige. Majoriteten visade sig vara positiv till varningsljud. Även fast de inte har kampanjat.

– Jag tror att det finns en god förutsättning för att få en allmän förståelse kring varningsljud på tysta bilar.

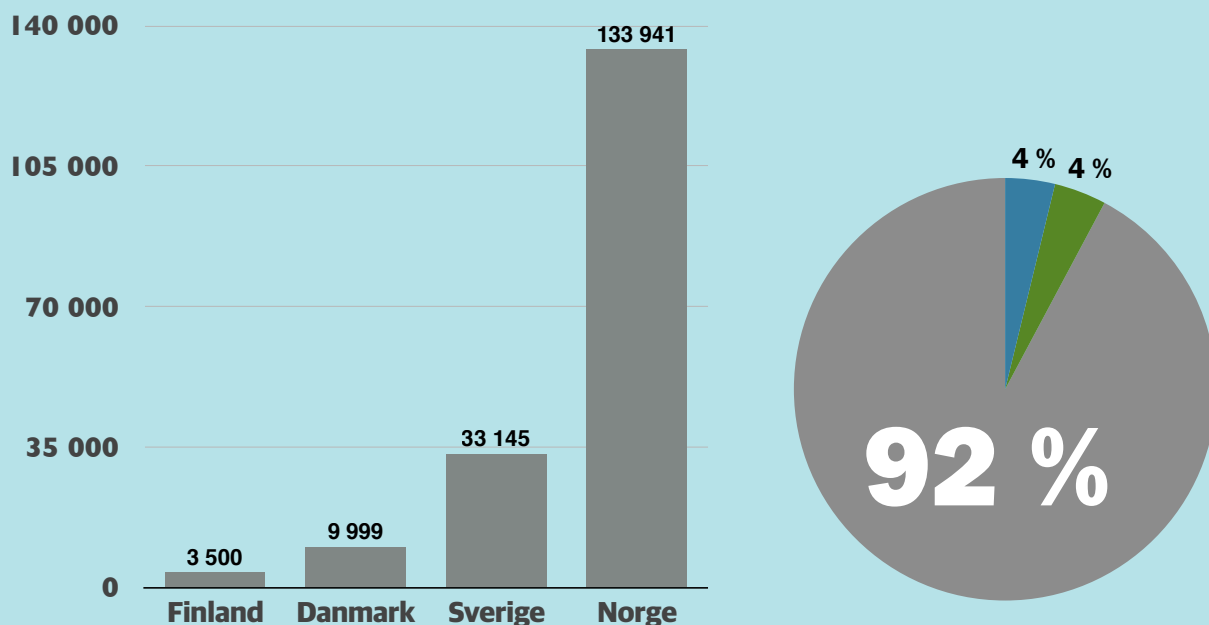
En som däremot är mera skeptisk till varningsljud är **Magnus Gustafsson**, forskningschef och docent i industriell ekonomi vid Åbo Akademi.

– Grundproblemet är inte att synskadade inte hör bilarna, det grundläggande problemet är att förarna är slarviga. Gör bilarna tryggare i stället! Jag tycker det låter omvänt att än en gång lägga ansvaret på fotgängarna, när det är bilisterna som ska akta sig för fotgängarna, säger Gustafsson.

Enligt honom skulle det finnas ett annat sätt att göra tysta bilar säkra. Han skulle vilja se att man använder ny high tech-teknik för att förebygga olyckor.

– Många elbilar har sensorer som automatiskt bromsar för fotgängare. Jag säger inte att elbilar per se är tryggare för fotgängare, men jag säger att elbilar innehåller ny teknologi som gör dem säkrare. Elbilar är helt ny teknologi, varför ska man designa dem gam-

Elbilar i siffror

STATISTIK. Norge är långt före i elbilsstatistiken. Stapeldiagrammet till vänster visar hur många elbilar och plug-in hybrider det finns i respektive land. Cirkeldiagrammet visar andelen sålda elbilar jämfört med konventionella bilar i hela Norden. 92 procent av bilarna som säljs är fossilbilar. Källa: Insero, Q1 2017.

malmodigt? Jag tycker att varningsljud rent ut sagt är ett ganska krångligt mellanskede.

Enligt Gustafsson är det viktigt att komma ihåg att bilindustrin är extremt konservativ till nymodigheter.

– I början av 1980-talet fanns det somliga som skrek i fullan sky om att det är ett grovt intrång på den personliga friheten att behöva använda säkerhetsbälte. Det ledde till att man sålde kopiösa mängder bältesavskärare, men vem har en sådan i dag?

Tycka vad man tycka vill! Tysta bilar kommer att få varningsljud från och med 2019. Hur tror du att det påverkar försäljningen av elbilar?

– Jag har förstått att tysthet är viktigt för dem som köper en elbil. Det är en annan

känsla att köra en elbil. De vibrerar mindre och tystheten säljer. Det låter som att man har påfört en kostnad på elbilar, en estetisk kostnad. Märk att bensinbilarna inte behöver göra någonting under den här lagstiftningen. Det låter som ett marknadsföringstrick från den konservativa bilindustrin.

Elbilismen ökar

Inom några år kommer vi att få se en kraftig ökning av elbilar och laddningsbara hybrider. Regeringen har satt upp ett mål på 200 000 bilar inom 15 år. Just nu finns det under tusen helt elektriska bilar, och sammanlagt drygt 3 500 om man räknar med laddningsbara hybrider.

■ **LADDNING.** Jussi Palola är vd på Liikennevirta. Tack vare att laddningsstationerna är sammankopplade kan bilägaren ladda sin bil på ett hundratal olika ställen i Finland.

» Det är staten som har **trumfkortet**. Om de väljer att stöda elbilism så **kommer elbilismen att vinna mark**.

Framgångslandet Norge är inne i en positiv elbilsspiral. Det här tack vare skattelättnader och en vilja från staten att gynna elbilismen. Redan på 1990-talet gav staten skattelättnader för elbilar i Norge. Bilarna befriades från fordonsskatt och vägtullsavgifter, och får dessutom parkera fritt på stadens parkeringsrutor. Sämst i den nordiska klassen är skattehögborgarna Finland och Danmark. För att få igång försäljningen skulle det krävas modiga drag från staten.

– Finland har alla förutsättningar för elbilar. Laddningsnätet utvidgas hela tiden, och infrastrukturen börjar vara på plats. Det är bara det att vi är efter. Alltid när ny teknologi tas i bruk brukar det gå i faser. Först går det långsamt, men sedan ökar användningen markant, säger Magnus Gustafsson.

Gustafsson tror att yrkestrafiken kommer anamma tekniken först.

– En elbil kostar relativt mycket att köpa, men är billig i drift. För att det ska vara ekonomiskt lönsamt lönar det sig alltså att köra mycket med en elbil. Därför tror jag att taxibilar, bussar och lastbilar vinner mest på att övergå till el. Och det är denna marknad som kommer att övergå snabbast till el.

Jussi Palola är verkställande direktör på Liikennevirta som tillhandahåller cirka tvåhundra laddningsstationer i Finland. Dessutom har de sålt sitt informationssystem utomlands och har flera hundra laddningsstationer i Frankrike och Schweiz. Företaget säljer alltså helhetslösningen bakom stationerna. De bygger inte elstolpen, det får den lokala elektrikern göra.

– Jag är nöjd över varningsljudet. Det är skönt att det finns klara regler om hur det

ska vara. Och jag tror inte att det kommer att påverka försäljningen negativt. Varningsljudet är ett ljud med en funktion. Det är inte ett ständigt motordån som är omöjligt att bli av med. Jag ser bara fördelar med ljudet. Till exempel när jag kör i en parkeringhall är det skönt att veta att de som är runtomkring mig hör var jag är, säger Palola.

Liikennevirta och Fortum har ett laddningsnät som räcker till för dagens elbilar. Man behöver inte som bilägare vara rädd för att bli utan soppa på vägen.

– Snabbladdning behövs på stamlederna, på till exempel bensinstationer, och i städer. Men det är i hemmet som den huvudsakliga laddningen sker. Det är där som bilen står en längre tid.

Han tror att städerna kommer att utvidga laddningsnätet direkt då antalet eldrivna fordon ökar. Till exempel i Amsterdam och Oslo har städerna tagit sitt ansvar, och har ett omfattande laddningsnät som stadsborna kan använda. De som bor i villa eller har en parkeringsplats, väljer oftast att installera en egen laddningspunkt.

– Det är staten som har trumfkortet. Om de väljer att stöda elbilism så kommer elbilismen att vinna mark. Just nu händer det saker. Den här regeringen har fört saken vidare. Jag anser att bilskatt baserat på utsläpp borde skärpas. Det skulle få folk att övergå till el.

Så vad är fördelen med en elbil?

– Elbilen är bekvämare att använda, den är miljövänligare och det är framtiden. Fossilbilar kommer att bli historia. De kommer bli gamla relikter på samma sätt som ånglok är i dag. Det kommer kanske att ta 30–40 år, men det är ett som är säkert. ●

Tillåt dig inte att bli avbruten!

Störande ljud kan sänka prestationen med upp till 66 procent. Enligt vetenskapliga studier kan det ta upp till 25 minuter att återfå fokus om man blivit avbruten.

– I öppna kontorslandskap finns fler distraktioner, man är kognitivt stressad och kognitivt belastad. Dessutom finns en högre sjukfrånvaro i kontorslandskap. Men samtidigt finns vissa studier som visar på att det är mer trivsamt i kontorslandskap i och med att man träffar fler kollegor, säger **Aram Seddigh**, doktor i arbets- och organisationspsykologi som numera arbetar på WeOffice som förändringskonsult.

Enligt honom är tysta rum en förutsättning för att skapa en hälsosam arbetsmiljö i ett öppet kontorslandskap.

– Jag brukar säga att man inom 20 till 30 sekunder ska kunna förflytta sig till och vara igång igen i ett tyst rum. Det kräver god planering. Du ska enkelt och snabbt kunna ta med dig dina handlingar och vara uppkopplad och komma igång med arbetet. Detta kräver oftast att man digitaliserat pappersarbetet.

– Man måste också jobba med beteende. Man kan inte räkna med att kunna sitta i det öppna landskapet och arbeta med koncentrationskrävande uppgifter. Man behöver inte vara doktor i psykologi för att förstå att buller och spring runt omkring stör. Sitter du i kontorslandskap, ska du utföra koncentrationskrävande arbetsuppgifter i tysta rum, säger han.

Susanna Toivanen, professor i sociologi med ansvar för arbetslivsforskning vid Mälardalens högskola, håller med. Männis-

kan har ett behov att kunna dra sig undan under vissa perioder under arbetsdagen för att koppla av och återhämta sig.

Blir man dummare av att sitta i ett öppet landskap?

– I ett dåligt kontorslandskap med buller och hårda ytor, kan man uppleva det som så. Om du dag ut och dag in blir avbruten, så påverkar det dina kognitiva funktioner. Man blir tröttare, får svårare att fokusera, och kan känna att man blir dum i huvudet av att sitta där, men det gäller inte alla verksamheter.

Om man kontinuerligt behöver kommunicera med varandra kan kontorslandskap fungera bra, påpekar Toivanen.

– Vi får inte heller glömma de psykosociala faktorerna. Man kan jobba på det bästa, finaste kontoret, men om man inte får stöd från sina kollegor eller om chefen är elak så mår man inte bra. De fysiska faktorerna hur arbetsplatsen är utformad är viktiga, men det är sammanhanget som avgör trivseln och prestationerna. ●

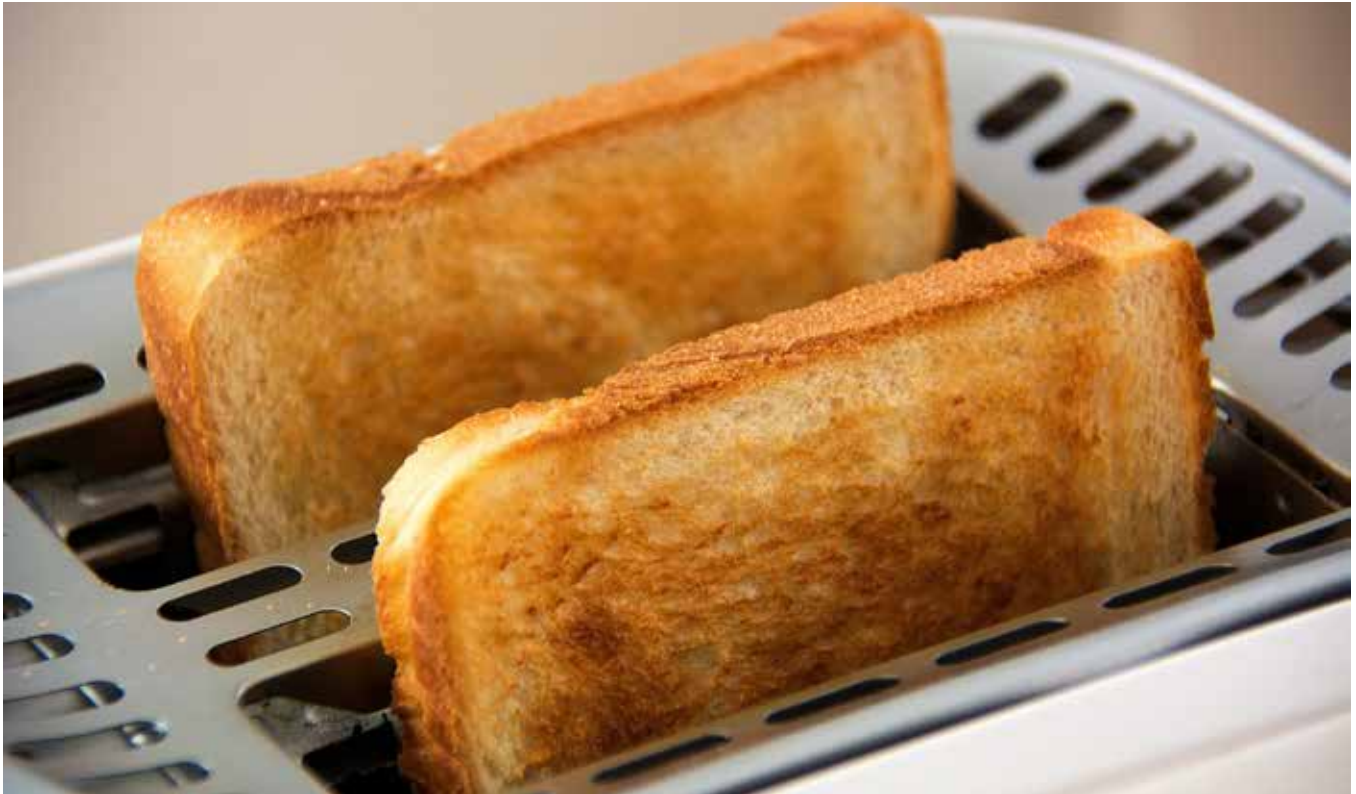
TEMA: HÖRSELN

TEXT: SÖREN JONSSON, FOTO: PIXABAY

Krydda maten med ljud

Glöm salt och peppar. Du kan också krydda maten med ljud. Smaklöckarna och våra andra sinnen samverkar när vi äter. Med lite musik i bakgrunden eller avsaknaden av krispighet förändras smaken.

▲ **FRAS.** Ett frasigt rostbröd ger signaler till hjärnan om att energin är lättillgänglig. Därför tycker vi mer om ett frasigt bröd än om ett mjukt bröd, anser professor Charles Spence.

LJUD PÅVERKAR HUR maten smakar. Det vet **Charles Spence** som forskar i hur olika sinnen påverkar varandra. Han är professor i experimentell fysiologi vid universitetet i Oxford i England. Det han sysslar med kallar han för gastrofysik.

– Att äta är något av det mest multisensoriska vi gör. Det är något som alla har en åsikt om, och något som vi ständigt pratar om. Därför är det otroligt spännande att studera hur våra sinnen påverkar det vi stoppar i oss.

Hans forskning finansieras till stort av matindustrin. Spence vill ta reda på vad som verkligen händer i våra hjärnor när vi äter. Han har gjort flera vetenskapliga studier i vår upplevelse kring mat, både i laboratorium och ute på fält. Han vann Ig Nobelpriset 2008 tack vare att han kunde visa att ljud får människor att uppskatta maten mer. Ig Nobelpriset är en parodi på Nobelpriset. Det

har delats ut sedan 1991 till forskning som ”först får folk att skratta och sedan får dem att tänka efter”.

När man tänker på mat är ljud det sista man tänker på. Ljudet är det bortglömda smaksinnet. Men ändå är kockar och matexperter eniga om att folk tenderar att gilla krispig och frasig mat. Krispigheten är inte en smak eller en känsla. Det är i första hand ett ljud.

– Det som vi tror att är en smakupplevelse är i själva verket en kombination av alla våra sinnesintryck: synintryck, doft, känsel och ljud. Låt oss ta krispighet som ett exempel. Jag tror inte att någon är född till att tycka om ljudlig mat, men i vuxen ålder gör vi det. Ingen tycker om soggiga chips, även om näringsvärdet är detsamma. Jag hävdar i min bok att det handlar om evolutionen. Krispighet i frukt och grönt signalerar färskhet, och därför tycker vi om det. Och när det gäller chips och

POPULÄRVETENSKAP. Charles Spence har i flera års tid jobbat med gastrofysik. I våras kom han ut med boken "Gastrophysics". Foto: Heloise Faure

frukostflingor, så signalerar krispighet snabb energi, vilket kroppen trycker om.

Spences forskning låter kanske onödig, men kan i själva verket användas till mycket. Om man känner till hur människans sinnen påverkar smaken, kan man planera matupplevelsen på ett nytt sätt.

Matindustrin använder sig till exempel av hans forskning i paketeringen. Det är ingen slump att chipspåsar är ljudliga, eller att olika plastförpackningar rasslar. Ljudet förstärker förväntningarna på maten och får oss att uppskatta maten mycket mer.

– Höga ljud, däremot, gör att vi inte kan känna smaker lika bra. Ingen kan säga varför. En möjlig förklaring är att oljud distraherar oss och försämrar koncentrationen. Därför är till exempel maten på flygplan extra saltig och fet.

Ljud kan också användas som en krydda. Restauranger har börjat experimentera med musik för att få fram de rätta smakerna i maten. Man kan ta fram söthet, surhet, krä-

mighet eller styrka i maten helt med hjälp av ljud.

Forskningen har gjort ringar på vattnet. I Sverige har författaren och tonsättaren **Per Samuelsson** specialiserat sig på att krydda mat med musik. Det finns alltså ett stort intresse för detta. Spence ger ett exempel:

– Om jag vill ta fram vinets fruktiga och söta smaker väljer jag högfrekventa ljud såsom ljusst bjaellerklang eller pianomusik. Om jag däremot vill ta fram strävare smak och tanninerna i vinet skulle jag spela dov musik.

Spence har jobbat tillsammans med den erkända kocken **Heston Blumenthal**, som driver en trestjärnig Michelinrestaurang i England. Spence är mycket nöjd för samarbetet, för enligt honom ska man använda sinnesförståelsen till att förbättra maten, inte att luras.

– När jag började på 1990-talet var det frustrerande. Matindustrin tog våra resultat och gjorde hemska produkter av dem. Jag kommer till exempel ihåg ett företag som gjorde iste. De gjorde en dryck som hade en lockande färg och en lockande arom, men i själva verket smakade drycken blaskigt. Det ledde till att kunderna blev missnöjda. Det går att lura kunder med gastrofysik, men jag anser att man först och främst ska använda gastrofysik till att göra maten njutbar.

Hur tror Spence att multisensorisk mat kommer att utvecklas?

– Tallrikarnas form och färg kommer att bli allt viktigare. Dessutom kommer teknologi till matbordet. Med teknikprylar kan man förstärka matupplevelsen. Man kan få till stånd en mer engagerande, rolig och minnesvärd upplevelse helt enkelt.

Hur påverkar synnedläggning smaken? Spences system är svagsynt, så det är en fråga som ligger honom varmt om hjärtat.

– Det finns väldigt lite forskning kring det. Jag har inte hittat någon vetenskaplig litteratur som har studerat synnedsättning ur ett multisensoriskt perspektiv. Fokus i litteraturen har varit på huruvida blinda och synskadade kan känna smak bättre än seende. Svaret på den frågan tycks vara att de inte kan göra det. Synskadade är däremot bättre på att namnge smaker, på samma sätt som vinkännare kan namnge smaker i ett vin.

Varför är till exempel ljudkänsliga personers skräckmat – popcorn – så populära i biografen? Enligt Spence beror det på att det är mörkt i salongen. När synintrycken fattas vill vi gärna ha någon signal om vad vi stoppar i oss.

Vilka sinnen är viktigast då det gäller mat?

– Det är svårt att ge procent, men man brukar säga att 75-95 procent av det vi påstår oss smaka kommer från näsan – inte från tungan. Så lukten är definitivt viktigare än man tror. Smaken är ironiskt nog inte viktig. Synen är viktig, eftersom man ser på maten före man äter den, och därmed också bygger upp förväntningar. Ljud är viktigt och bortsett, men inte lika viktigt som de två förstnämnda. Så jag skulle rangordna dem som: lukt, syn, hörsel, känsel och smak.

Finns det några kulturella skillnader?

– Ja, vi har studerat kulturella skillnader. Alla människor oavsett kulturell bakgrund kombinerar sinnesintryck när de äter, men det finns skillnad i vilka kombinationer vi gillar. Till exempel tycker vi i väst om att kombinera marsipanens smak och textur med sötma, medan man i asiatiska länder gärna kombinerar den med umami eller sälta.

Så nästa gång du köper en kokbok, kanske det står vilken musik som passar med rätten. Inte alls någon omöjlig tanken. ●

SÅ PÅVERKAS SMAKUPPLEVELSEN AV VÅRA SINNEN

- Musik med höga frekvenser kan förstärka söta, bittra och syrliga smaker med upp till tio procent. (Neuroscience Letters, 2009)
- Hetta från exempelvis chili kan förstärkas av musik med högt tempo och höga toner. (Food quality and preference, 2017)
- Musik med låga toner kan lyfta bittra toner i exempelvis mörk choklad och vin. (Attention, Perception & Psychophysics, 2010)
- Smaken blir nästan dubbelt så intensiv om kaffe serveras i en vit mugg jämfört med en genomskinlig mugg. (Flavour Journal, 2014)
- Vi lägger på större portioner om matens färg matchar tallrikens färg. (Journal of Consumer Research, 2012)
- Chips som ger ifrån sig ett tydligt krispigt ljud uppfattas som färskare än mer tystlåtna chips. (Journal of sensory studies, 2004)
- Dryck som serveras ur blå eller gröna glas upplevs som mer törstsläckande jämfört med röda och gula glas. (Current Psychology Letters, 2003)

Källa: Dagens Nyheter

Tillgänglighet fungerar i Norden

Tillgänglighet kan vara både lätt och svårt att uppnå för synskadade. Ändå är Finland en föregångare i området, anser Jukka Jokiniemi

TEKNOLOGIE DOKTOR JUKKA Jokiniemi har genom sitt företag Innojok jobbat med att utveckla produkter som förbättrar tillgänglighet för synskadade. Han jobbar också med att erbjuda anpassade fastigheter.

Mellan varven har Jokiniemi också skrivit en doktorsavhandling, som behandlar tillgänglighet för synskadade.

– Jag gjorde ingenjörstudier i Otnäs och började med avhandlingen år 2000. Arbetet räckte sju år, säger han.

För honom handlar tillgänglighet om information och fysisk tillgänglighet.

– Tillgänglighet berör alla typer av grupper, men en gemensam nämnare är att det ska vara lätt att fysiskt orientera sig. Sedan ska det vara klart var man kan få den information som behövs, säger Jokiniemi.

Ljudsignaler utvecklats

Enligt honom har ljudsignaler i trafiken förbättrats avsevärt. Tidigare kunde de väcka irritation bland fotgängare i närmiljön. Dessutom tycker han att många praktiska saker har genom åren blivit bättre.

– Speciellt i butiker kan man som synskadad lätt röra sig och hitta de saker som man söker efter, säger Jokiniemi.

TILLGÄNGLIG MILJÖ. Ljud kan användas till att göra miljön tillgänglig. Akustikplattor och ljudsignaler är exempel på god tillgänglighet.

Därtill anser han att ljudsignaler har utvecklats i metrostationer och parkeringar. Det gäller såväl meddelanden i stationen som ljudsignaler i rulltrappor.

– I dag kan man höra vilken terminaler ska man gå till. När det gäller rulltrappor handlar det om att få veta ifall trappan går upp eller ner.

Jokiniemi påpekar att också andra sätt kan vara till hjälp, en leddhund hjälper mycket. Bland annat kan hunden leda personen till rulltrapporna.

– Även i taxiköer kan själva motorerna fungera som hjälp. Om man hör motorn tillräckligt kan man veta att just där finns en taxi, säger han.

Lagen kräver

Enligt Jokiniemi ligger fokuset främst på att skapa tillgänglighet i trafiken och i olika stationer för kollektivtrafiken. Orsaken är att lagstiftningen kräver det.

– Tillgängligheten koncentreras mest när nya stationer och trafikbanor byggs.

Lagen kräver att också i andra offentliga platser, som exempelvis parker, måste man beakta tillgänglighet. Däremot händer det att det glöms bort, enligt vad som i praktiken är möjligt.

– Det kan finnas gamla byggnader där det helt enkelt är svårt att skapa tillgänglighet. Men om man klarar sig självständigt i svåra situationer är redan det tillräckligt, säger Jokiniemi.

Han anser att det i allmänhet är lättare med tillgänglighet i områden utan stora folkmassor. Moderna byggnader ger också möjligheter att beakta tillgänglighet.

Norden i topp

Jokiniemi anser att Finland och de övriga nordiska länderna har de bästa förutsättningarna för tillgänglighet. Som exempel tar han upp det faktum att metrostationen i Helsingfors var den första i världen som är anpassad för synskadade.

Men även om läget är berömligt tycker Jokiniemi inte att det är något garanterat. Tillgänglighet måste ständigt upprätthållas.

– I Finland vet man hur man ska handskas med tillgänglighet. Den stora utmaningen är att man också i fortsättningen beaktar dessa frågor i samhällsbygget, säger han. ●

» *I Finland vet man hur man ska handskas med tillgänglighet. Den stora utmaningen är att man också i fortsättningen beaktar dessa frågor i samhällsbygget.* «

LJUDARKITEKTUR

- Jukka Jokiniemi disputerade år 2007 på Tekniska Högskolan i Esbo med avhandlingen *Kaupunki kaikille aisteille - Moninaisuus ja saavutettavuus rakennetussa ympäristössä*.
- Avhandlingen undersöker hur olika hjälpmedel för synskadade används i olika miljöer. Fem fallstudier används i den empiriska studien. Såväl inomhus- som utomhusmiljöer analyseras.
- Med hjälp av analysen ämnar avhandlingen att hjälpa till med att lägga upp rekommendationer gällande tillgänglighet.

▶ SJÖRÖVARE MED GULDSKÄGG. Hur ser du ut? ”Den enda neutrala beskrivningen av hur jag ser ut kommer från min gudsons kompis (5 år), som sa att jag ser ut som en sjörövare med guldskägg”

TEXT OCH FOTO: SÖREN JONSSON

Samhällsaktive Heselius är också en datorröst

Skådespelaren Henrik Heselius hittade ett lugn och ett flöde när han bandade in talsyntesen Samuel.

HENRIK HESELIUS JOBBADE som skådespelare på Svenska Teatern när han fick höra om ett intressant projekt. Norra Österbottens Svenska Synskadade sökte en

röst för den första finlandssvenska talsyntesen.

– Det var en kollega på teatern som tipsade mig. Jag tyckte det lät spännande att få jobba med rösten på ett sådant sätt. Jag skickade in mitt röstprov och valdes till jobbet. Vi bandade in talsyntesen i en studio i Sverige.

» Jag tänker inte att det är min röst. Efter att jag fick höra talsyntesen första gången har jag tänkt mig den som Samuel. Men visst liknar den lite min röst.«

Det här var 2009. Det har gått nästan tio år sedan dess, men han minns ännu hur det var i studion.

– Det var långa dagar i studion. Jag skulle se till att tala med samma rytm, samma tonläge, och samma tonfall hela dagen lång, vilket i sig är utmanande när man håller på i två veckor. Jag fick verkligen värma upp rösten. Dessutom var meningarna avancerade. Det var inte vardagliga meningar, utan i stället komplicerade tungvrickare.

Acapela Group som skapade talsyntesen plockade ut ljuden som skapar meningarna. De plockade alltså inte orden i sig. De ord som Heselius läste in är inte samma ord som man kan höra Samuel säga.

Att banda in en talsyntes är ett omfattande jobb. Heselius fick upprepa och ta emot order. Han läste både korta meningar och långa textsjok.

Hur är det att höra sin röst som talsyntes?

– Jag tänker inte att det är min röst. Efter att jag fick höra talsyntesen första gången har jag tänkt mig den som Samuel. Men visst liknar den lite min röst.

– När syntesen var ny hittade en kompis den av en slump. Han ringde till en annan kompis och använde min röst. Han som svarade i telefonen blev lurad. Han tyckte att det lät konstigt, men han trodde ändå att det var jag som på något sätt förvrängde min röst. Jag tycker det visar på att talsyntesen är bra.

Du jobbar ju mycket med rösten som verktyg. Hur är det att höra din egen röst i dag?

– Det beror på i vilket sammanhang jag hör den. Det finns ännu en stark självkritik som skulle vara skönt att slippa. Det finns alltid detaljer i uttalet som jag stör mig på.

I och med uppdraget med att banda in en talsyntes fick han upp ögonen för alla de problem som synskadade har i sin vardag. Han tänker ofta på ställen där det saknas bildbeskrivningar eller ställen som kräver syn.

Musik och hörspel

Som vanligt har Heselius många projekt på gång samtidigt. Han har ett nystartat band, Valhe, som han spelar i, och så har han också medverkat i en kortfilm.

– I går har vi filmat en kortfilm sent in på natten och dagen innan det filmade vi in en tv-serie för barn på Yle. Kortfilmen handlar om ett par som har hamnat utanför systemet och välmåendet. Båda två försöker hitta ett hälsosamt liv, men lever allt annat än det. Filmen handlar inte om att må dåligt, utan om kärlek och ett förhållande med olika ambitioner.

Heselius ser scenkonsten som ett bra forum för samhällsdebatt. Han vill gärna väcka tankar hos folk.

– Skådespelandet har aldrig i sig varit min största dröm, min dröm har varit att jobba med viktiga samhällsfrågor på ett konstnärligt sätt. Konst går nära in på människan. Jag anser verkligen inte att jag skulle ha bättre åsikt i de här frågorna, men jag anser att det är viktigt att ta upp dem.

Hur kommer det sig då att du började med just teater?

– Jag bröt armen, säger Heselius och håller en konstpaus.

– Min plan hade varit att jobba med musik den här tiden. Men i och med att jag bröt armen tvingade läkarna mig att ta en paus från musiken. Jag gick en ettårig teaterskola och märkte jättesnabbt att jag trivs med teater. Jag har varit på det spåret sen dess. Jag blev inspirerad och har jobbat hårt för att lära mig så mycket som möjligt.

Att stå på scenen är vardagsmat, det är också att stå framför en mikrofon. Ibland medverkar Heselius i hörspel på Yle.

– Det är jätteskönt att jobba med hörspel. Det är en helt annan stämning bland oss skådespelare. Då man gör hörspel kan man avbryta och diskutera medan man jobbar. Det är som repetition och föreställning på samma

gång. Man får bygga upp världen där tillsammans med de andra skådespelarna.

Lyssnar du själv på hörspel?

– En del nog. Jag promenerar mycket, och då lyssnar jag hellre på hörspel än musik. Men jag måste också säga att jag har börjat uppskatta tystnad. Det är skönt att låta öronen vila, och bara lyssna på naturen.

Yrket har gjort att Heselius har fått flytta med jobben. Då han jobbade på Wasa Teater i fjol kunde han skala bort de totala projekt som han annars har på gång. Det gav honom en nytändning för musiken. Och då hittade han inspiration för det nya bandet tillsammans med Kauko Röyhkä.

Så vad är nästa stora projekt?

– Jag ska bli pappa. Det väntar jag mycket på. Det är en härlig tid just nu. ●

ANNONS

Finlands Synskadade finns också på Skriftly!

Skriftly samlar innehållet från de finlandssvenska tidskrifterna.

Skriftly ger läsarna mångsidiga möjligheter att hitta, följa och läsa innehåll som berör och intresserar dem, tvärs igenom tidningslandskapet, för en låg månatlig summa.

www.skriftly.fi

SKRIFTLY
skriftly.fi

Du hör temperatur

Du har en superkraft som du kanske inte är medveten om. Du kan höra temperatur, eller åtminstone har du förmågan att uppfatta skillnaden på varmt och kallt vatten. Detta går att bevisa genom ett simpelt experiment. Genom att hälla varmt och kallt vatten från två identiska behållare till två identiska koppar, så urskiljer man vilken vätska som är kokande och vilken som är kall, helt med hjälp av hörseln. Orsaken är något som man inom fysiken kallar för viskositet. Vatten har så att säga en tjockhet. När vatten hettas upp blir vattnet tunnare. Viskositet är lättare att se på andra vätskor. Varm honung rinner till exempel snabbare än kall honung. Men egenskapen gäller också för vatten. Därav kan man höra vilken temperatur vatten har.

Hörseln kom tidigt

Människans förmåga att uppfatta tal uppstod redan för två miljoner år sedan. Forskare från USA, Spanien och Italien har studerat de äldsta bevarade hörselbenen på två förhistoriska hominider från Sydafrika: *Australopithecus africanus* och *Paranthropus robustus*. Enligt antropologen Rolf Quam från Binghamton University i USA, kunde dessa arter höra ljud mellan 1,0 och 3,0 kilohertz. Moderna människor kan uppfatta ljud mellan 20 hertz och 20 kilohertz. För två miljoner år sedan kunde dessa apliknande hominider höra konsonanter och vokaler. Han poängterar dock att det inte innebär att dessa primater hade något språk. Frågan om språkets uppkomst har varit omtvistad i århundraden.

Källa: Illustrerad vetenskap, Reuters.

Kan man lita på ljud?

Talsynteser har länge varit svåra och tidskrävande att skapa. Just nu pågår några intressanta försök till att göra det möjligt för vem som helst att skapa en datorröst.

Lyrebird är ett kanadensiskt uppstarts företag som har utvecklat en röstimitationstjänst. Ett ljudklipp på några minuter räcker för att skapa en talsyntes som låter ungefär som originalet. Rösten är inte heller lika monoton som dagens talsynteser. Teknologin som möjliggör detta är artificiell intelligens och deep learning.

Adobe presenterade i slutet av 2016 projektet VoCo. Med VoCo ska användarna kunna klippa och klistra i ljud på samma sätt som man kan redigera bilder i Photoshop. Det blir alltså möjligt att lägga till ord som talaren inte har sagt. VoCo behöver 20 minuters inbandning för att fungera.

Både Lyrebird och VoCo är ännu i försöksstadiet. Det går inte att testa dem ännu, men företagen har laddat upp provsnuttar på hur det kan låta.

En intressant poäng är huruvida användningen kommer att vara etisk. Båda företagen belyser denna aspekt. Ljudinspelningar är inte längre en säker informationskälla, menar de. Det går att manipulera ljud på samma sätt som det går att manipulera bilder. I rättegångar kan man inte lita på att en inspelning är sann. På Lyrebirds hemsida kan man läsa följande: "Genom att lansera denna teknologi till allmänheten, vill vi försäkra oss om att det inte finns någon sådan risk. Vi hoppas att alla så småningom känner till att denna teknik existerar, och att det är möjligt att kopiera någon annans röst. Vi vill öka medvetenheten om att ljudbevis inte längre är gångbara som bevis inom en när framtid."

John Campbell tog hygienpasset

På Telma får alla studerande vara sig själv. Liten gruppstorlek och en härlig stämning i gruppen är ett framgångsrecept. Tre duktiga studerande har ett färskt hygienpass i fickan.

MAYVOR LINTINEN ÄR stolt. Tre av hennes studerande har precis klarat av hygienpasset.

– Det här är en verklig arbetsseger. Men det är inte jag som ska ta äran. Det är de studerande själva som har presterat otroligt bra.

Lintinen är specialyrkeslärare på Optimas Telmautbildning. På Telma går studerande med olika specialbehov.

– Vi arbetar i det tysta. Vi fokuserar inte så mycket på prestationer som andra yrkeslinjer gör. Vi ger i stället våra studerande arbetsro. Här lägger vi fokus på vardagskompetens. Målet är att man ska utveckla sina sociala färdigheter och gå vidare med andra studier eller få ett jobb. Jobbet kan vara antingen ett skyddat arbete eller ett arbete med stöd. I den teoretiska delen i studierna utgår vi också från studerandes nivå.

Studierna är ett, två eller tre år långa och helt individanpassade. Undervisningen sker både som gruppundervisning och som indi-

viduell undervisning antingen med en lärare eller med en assistent.

– Vi satsar på det väsentliga för varje studerande. Vissa kanske behöver lära sig att använda IT, medan andra behöver lära sig vardagsmatematik.

Undervisningen har individualiserats med finurliga medel. För hygienpasset gjorde Lintinen specialgjorda övningskort, punktskriftsövningar, nätbaserade test och förstås också praktiska och teoretiska lektioner.

En av dem som klarade av hygienpasset är **John Campbell**. Han har en synnedsättning och fick mycket hjälp av punktskriften.

– Om jag ska säga som det är, så var det jättesvårt. Jag fick verkligen gnida geniknölarna. Men det var också intressant. Jag är nyfiken på att lära mig nya saker, och ville verkligen klara av provet. Vissa frågor var knepiga. Där hjälpte punktskriften. Jag fick lov att läsa igenom frågorna flera gånger för att förstå vad man menade, säger Campbell.

Ska du berätta hur det gick dagen före själva tentamen? uppmanar Lintinen.

– Jag hade bara tre rätt av fyrtio. Allt gick fel, kan man säga. För att klara tenten får man ha maximalt sex fel.

Men som man brukar säga: om generalrepetitionen går åt skogen så går det bra på premiären. När det väl gällde presterade Campbell verkligen – två ynka fel.

Lintinen berättar att utmaningen med en tent i hygienkompetens är förståelse av ett

HYGIEN. Mayvor Lintinen förklarar hur man kan förebygga matförgiftning.

påstående som ska svaras med rätt eller fel. Det är alltid lättare att svara på en knepig fråga än att svara på ett knepigt påstående.

Man kan gå Telmautbildningen på Optima i Jakobstad, Nykarleby, Vasa, Pargas, Borgå och Helsingfors. Undervisningen sker i en så kallad boendeträningslokal. Studerande får öva på allt som krävs för att klara av ett självständigt boende: baka, laga mellanmål, städa och tvätta kläder.

Campbell brukar skriva brev på punktskrift och posta dem själv. En sak som låter lätt, men som i praktiken är svår på grund av att Posten har flyttat ut till matbutiken och postpersonalen där inte verkar ha fått info om punktskriftsförsändelser.

– Flera gånger har jag varit tvungen att förklara om gratis försändelse och tjata på personalen på postkontoret. De tittar bara med stora ögon på mina punktskriftsbrev.

Punktskriftsförsändelser får skickas utan frimärke. Inom Finland räcker det att man

skriver "Punktskriftsförsändelse" eller "Cécogramme" på kuvertet. Ska man skicka ett brev utomlands krävs ett särskilt märke som kan skrivas ut och limmas på kuvertet.

Mayvor Lintinen anser att personalen på alla postkontor borde ha koll på det senaste.

– Det är alltid samma sak. Jag har sagt åt John att stå på sig. Enligt mig är det onödigt många gånger som det krånglar på Posten, säger hon.

Campbell är mycket nöjd över sitt val att studera på Telma. Han har lärt sig mycket nytt. På bara ett halvår har han lärt sig att använda dator med hjälpmedel. Han använder den till att läsa och skicka e-post, men också till att lyssna på musik på Youtube.

– Jag skrev mitt första e-post till min bror Patrik. Han blev nog både överraskad och glad när han fick e-post av mig. Han hade nog inte förväntat sig att jag skulle lära mig att använda e-posten så snabbt, säger Campbell. ●

PIANOSTÄMNING. Med stämnyckeln vrider man om varje sträng.

TEXT OCH FOTO: SÖREN JONSSON

Pianostämmare med absolut gehör

Ljudet från ett ostämt piano skär ända in i själen. Som tur finns det personer som **Alexi Lindfors**, som med hög precision och ett gott tålamod får pianot att ljuda vackert.

OM PIANOT LÅTER som en skrikig katt är det dags att söka hjälp. **Alexi Lindfors** är utbildad pianostämmare och har ett absolut gehör.

– När jag var sex år upptäckte man att jag har ett mycket exakt gehör. Senare testade man mitt gehör och kom fram till att jag har absolut gehör. Det är ingalunda något krav

▣ **200 STRÄNGAR.** Aleksi Lindfors går igenom varje tangent minst ett par gånger per stämning. En stämning tar cirka två timmar.

för att bli en bra pianostämmare, men det underlättar arbetet.

Absolut gehör innebär att en person kan identifiera toner utan någon referensram. Lindfors vet direkt vilken ton en pianotangent har när han trycker ner den. Han kan också avgöra tonhöjder av någon som sjunger eller spelar något annat ringande instrument.

Absolut gehör är ovanlig egenskap. Cirka en på 10 000 har denna egenskap. Man har forskat mycket kring absolut gehör. Länge trodde man att det är en medfödd egenskap, men man har också kunnat påvisa att det går att träna upp ett absolut gehör, med vissa begränsningar. Personer som talar ett tonspråk såsom mandarin och vietnamesiska har lättare att utveckla absolut gehör.

Men tillbaka till pianot. Vad är det då som gör att man blir en bra pianostämmare?

– Själva utbildningen behövs förstås! Och dessutom krävs yrkesskicklighet. Det kommer med åren. Med upprepning får man in rutin och därmed också snabbhet.

Alla pianon är olika. Märken och modeller har små variationer i hur de är uppbyggda som inte syns utpå. I pianot finns många delar som inverkar på funktionen och dessutom har alla pianon variationer i hur de låter.

Trots Lindfors absoluta gehör börjar han stämningen från en stämngaffel – ett rent a. Därefter går han systematiskt igenom de över 200 strängarna som pianot består av.

– Vissa pianon är enklare att stämma än andra. I den bästa av världar räcker en stämning, men om ett piano har flera år på nacken sedan förra stämningen så måste man först göra en eller flera uppdragningar. Detta är en fackterm som innebär att man gör en snabb stämning för att komma i närheten av rätt tonhöjd. Sammanlagt tar en pianostämning i snitt två till två och en halv timme.

I hemmabruk håller ett piano stämning i mellan ett och två år. Temperaturskillnader

och skillnader i luftfuktighet påverkar stämningen.

När man precis har köpt ett piano så måste man först låta instrumentet hitta sin plats i hemmet.

– Ja, det är en vanlig missuppfattning som folk har. De är ivriga att börja spela sitt nya instrument, men det lönar sig att vänta ett tag på att kalla in en pianostämmare. Det tar cirka 3-4 veckor för pianot att anpassa sig till sin plats.

Musik har alltid intresserat Lindfors. Han spelar piano och lyssnar gärna på lättare pop- och rockmusik. Efter grundskolan gick han en förberedande Valma-utbildning, och sökte sig därefter till pianostämmarlinjen.

– De första åren som egenföretagare är alltid knepiga. Men under årens lopp har jag fått allt fler kunder. I skolan sa man att det finns ett behov av pianostämmare, och det stämmer väl. Jag känner en yrkesstolthet när kunder beställer mig på nytt eller rekommenderar mig. Då vet jag att jag har gjort ett bra jobb.

Vad tycker du om elpiano som blir allt populärare i lägenheter?

– Det är ett hyfsat instrument om man inte har råd eller möjlighet att ha ett riktigt piano. Men det ersätter inte ett piano. Jag tycker att ljudet är mycket rikare och bättre i ett vanligt piano. Men jag är förstås partisk i den här frågan.

Hur påverkar det faktum att du inte ser ditt yrke?

– Egentligen inte alls. Inte i själva stämningen, för där är det hörseln som är viktigast. Men det finns några praktiska detaljer som jag måste tänka på. När jag far till en ny kund så måste jag lita på att få hjälp av kunden. Jag behöver hjälp att ta mig till pianot och hjälp med att ställa undan pianolocket medan jag stämmer.

Aleksi Lindfors föddes för tidigt vilket påverkade synen. Han är uppvuxen i en familj med tre andra syskon och säger att han har haft en uppmuntrande barndom. Som äldsta barnet fick han full uppmärksamhet de första åren och fick testa sina gränser. Med de yngre syskonen lekte han och utforskade han världen.

Vid sidan om musiken har Lindfors också andra fritidsintressen. Bland annat så rider han.

– Jag har sysslat med ridsport i nästan tjugo år. Det är en speciell upplevelse att få sitta på hästryggen. Det bästa med det hela är att få vara ute och röra på sig.

Musik har betytt mer än det nuvarande yrket. I skolåldern hjälpte musiken honom att hitta vänner.

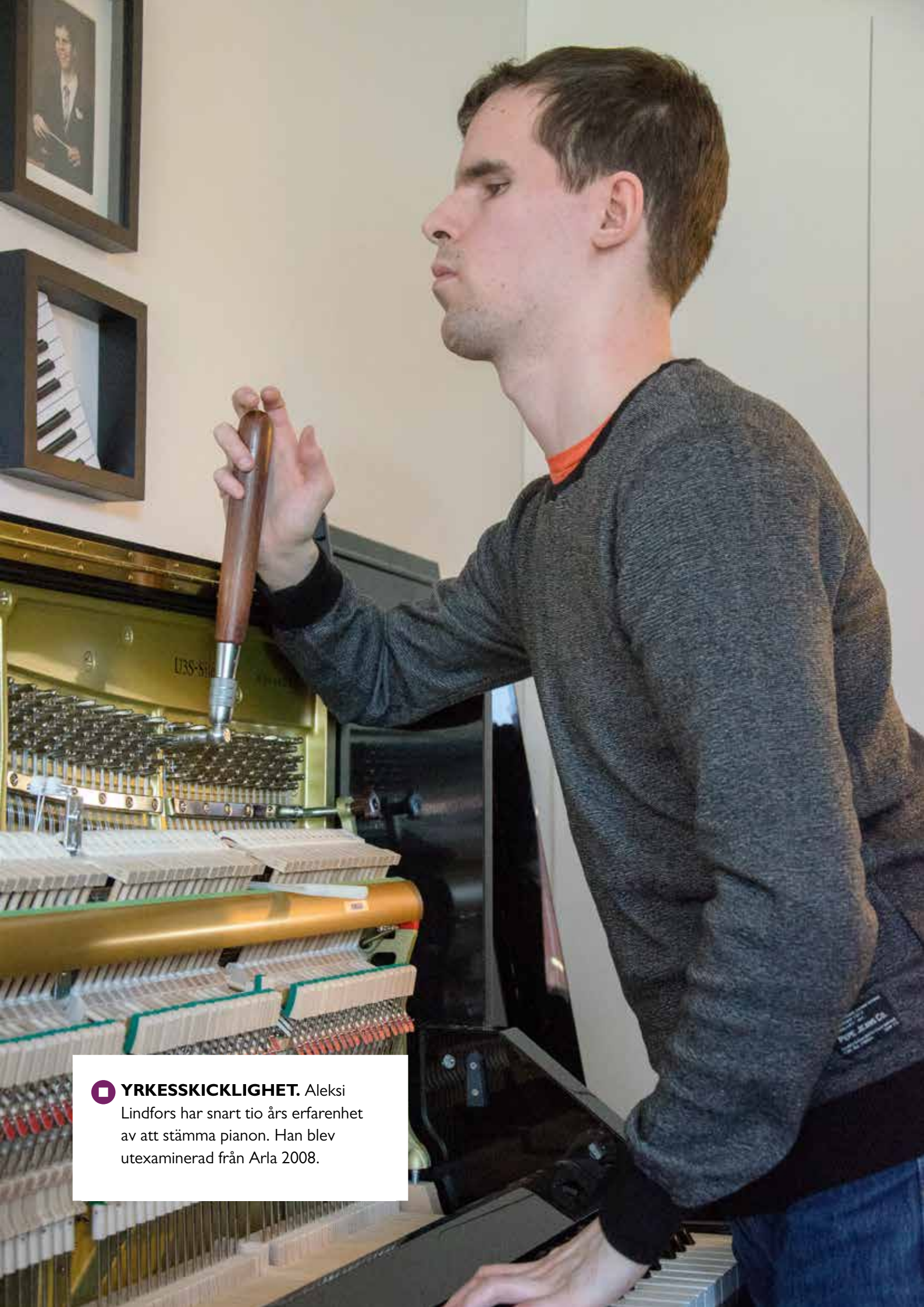
– Det var kanske lite svårare för mig att hitta vänner än andra har. Men tack vare att jag spelade piano, så hittade jag vänner som också musicerade.

Han flyttade hemifrån som 24-åring. Först via ett serviceboende, men nu bor han i egen lägenhet.

– Det tog en tid att vänja sig vid tanken att bo självständigt. Jag flyttade när jag kände mig redo för det. Och jag har börjat uppskatta självständighet efter de första trevande dagarna. Ett serviceboende var så tillvida ett lätt steg för mig. Där fick jag hjälp med allt jag behövde, och det gjorde anpassningen mycket lättare.

Som blind är det inte så lätt som att få nycklarna i handen. Det kräver en hel del träning också.

– Hur första dagen var? Ja, det var annorlunda och spännande, men också skönt. Det var mycket nytt att lära sig. Jag fick lära mig rutter med vita käppen och det tog en tid att vänja sig vid var allting finns i hemmet. Just nu trivs jag med var jag bor. En annan positiv sak med läget är att mina föräldrar bor i samma stad, så det är lätt att hälsa på dem. ●

YRKESKICKLIGHET. Aleksi Lindfors har snart tio års erfarenhet av att stämma pianon. Han blev utexaminerad från Arla 2008.

AKTUELLT

ORDFÖRANDE. Fredrik Lindeman och Håkan Thomsson. Foto: SRF

SRF besökte Ålands Synskadade

Den 26-28 april besökte Håkan Thomsson, Åsa Nilsson och Paulina Korbak, från Synskadades Riksförbund i Sverige, Åland.

– Vi umgås alldeles för lite med våra svenskspråkiga grannar. Det är tråkigt. Därför tog vi kontakt med Ålands synskadade och frågade om vi fick göra ett besök, och det fick vi. Vi blev väldigt väl emottagna där av Fredrik Lindeman och Johnny Söderdahl.

SRF-gänget var med på ett månadmöte och gjorde utöver det några besök bland beslutsfattare. De träffade Ålands social- och hälsovårdsminister Wille Valve

och Gunilla Lindqvist som är tjänsteman på landskapsregeringens kansli. Med dem diskuterade de diverse frågor som rörde socialpolitik och gjorde jämförelser med Sverige.

– Det var ett jätteintressant besök. Jag tycker det är viktigt att hålla kontakt med svenskspråkiga i Finland. Vi var ju också och besökte FSS i samband med nordiska samarbetskommitténs möte. Man kan alltid lära sig av varandra. Även om vi har samma språk, så är det två olika länder. Vi lever i två olika världar, men det finns också mycket gemensamt. Det är nyttigt att träffa varandra. ●

FSS är Årets förbund 2017

Svenska Studieförbundet har utsett Förbundet Finlands Svenska Synskadade r.f. (FSS) till Årets förbund 2017.

Vandringspriset Årets förbund delas nu ut för andra gången av Svenska studieförbundet. Med priset Årets förbund vill Svenska studieförbundet stimulera medlemmarna att aktivt verka enligt sina stadgar och lyfta fram sina bedrifter.

I motiveringen kunde man läsa följande: "FSS verksamhet behövs och de har aktivt jobbat för sina medlemmar och de synskadades väl." ●

SAMS stödtjänst startar i Vasa

Stödpersonsverksamheten 4BT startar i Österbotten. Irene Bäckman heter SAMS nya stödpersonskoordinator som startar verksamheten i Österbotten. Hon kommer att jobba i samarbete med Sonja Karnell som redan i flera år skött stödpersonsverksamheten i Nyland. ●

VSS åkte över till Estland

Vasa Svenska Synskadade gjorde en resa till Estland i april. Medlemmar från alla distrikt var välkomna med.

– Jag har tidigare varit på resa i Estland flera gånger, men aldrig på någon resa som har varit så bra ordnad! Det var en superduktig guide som berättade det mesta om historien om Estland och deras frigörande från Ryssland, säger **Yngve Rosenberg** som är medlem i Norra Österbotens Svenska Synskadade.

Vasa Svenska Synskadade hade ordnat med busstransport från Jakobstad längs riksståtan till Vasa och vidare mot Helsingfors. De åkte med färja över finska viken med slutdestinationen Tervis Spa i Pärnu. I Estland hade de hjälp av en lokal guide. **Lia Vahemets** är född och bosatt i Pärnu, och har jobbat som guide i många år.

Ann-Britt Källskog och **Gunnevi Granlund** var allmänna ledsagare under resan.

– Att hitta mellan de olika behandlingsrummen, tillbaka till sina egna rum och sen till maten var en utmaning även för en fullt seende, så extra ögon var mycket bra att ha med, säger distriktssekreterare **Febe Mörk**.

Förutom att njuta av behandlingar på Tervis Spa besökte gruppen också Pärnu synskadeförening.

– Deras ordförande **Mart Juhanson** berättade om Pärnu synskadeförenings verksamhet. De har 113 ordinarie medlemmar som i huvudsak kommer från Pärnu. De flesta har rätt hög ålder. De yngre som finns i föreningen jobbar oftast som massörer, till exempel

jobbar tre av dem på Tervis Spa. Föreningen äger lokalen där de samlas i, men alla kostnader såsom el, vatten och värme betalas av staten. Så de har inga kostnader själva. Deras ekonomi sköts i huvudsak via olika projekt som de söker bidrag för. Verksamheten består av sammankomster, kurser, bibliotek med utlåning av talböcker. Jag berättade om Vasa Svenska Synskadades verksamhet, och överräckte en lykta till dem som minne, samt en låda med avlagda hjälpmedel som skickats med. Vänskapsband knöts och vi kommer alltid att minnas deras varma och fina mottagande i Pärnu. ●

Mjuk syntetisk näthinna

En student vid universitetet i Oxford har lyckats skapa en syntetisk, mjuk näthinna. Denna upptäckt ger hopp om att kunna återskapa förlorad

syn, till exempel vid ögonsjukdomarna retinitis pigmentosa eller åldersförändringar i gula fläcken.

Denna konstgjorda näthinna är gjord av vatten och proteiner. Materialet borde inte heller stötas bort av kroppen.

Nästa steg är att testa hur den syntetiska näthinnan reagerar på levande celler. Det är alltså en lång väg till djurtest och människotest, men i varje fall ett lovande försök.

Resultaten har publicerats i Scientific Reports. ●

Kort vårmöte ifrågasattes

Förbundet Finlands Svenska Synskadades medlemmar samlades till vårmöte den 6 maj 2017. På mötet diskuterades förutom de gamla bekanta punkterna också erfarenhetstalarna.

Verksamhetsberättelsen godkändes med några smärre tillägg. Styrelsen och övriga redovisningsskyldiga fick ansvarsfrihet och inget valberedningsutskott tillsattes. De som ställer upp till val på höstmötet 2017 kommer att uppmanas att presentera sig på FSS medier i stället.

I år var antalet mötesdeltagare inte lika många som vanligt. 30 röstberättigade och 40 allt som allt. Orsaken ansågs

vara att mötet hölls under en dag i stället för två. **Sune Huldin** besvarade kritiken.

– Jag är beredd att gå till stupstocken. Det här är ett experimentskede som vi inom styrelsen har beslutat. Jag hade hoppats att övernattningen inte skulle ha påverkat mötesdeltagandet. Vi måste ställa oss frågan: var ligger tyngdpunkten? Är det för att träffas, festa och ha roligt, eller är det förbundets verksamhet i sig? Festa kan vi göra när som helst, men medlemsmötet är förbundets högsta beslutsfattande organ. Jag hade hoppats att fler medlemmar vill vara med och fatta beslut.

Mötesordförande **Jarkko Setälä** tyckte att Huldin tog upp en viktig diskussion.

– Varför är vi här? Jag skulle vilja se att fler aktiverar sig i förbundets verksamhet. Det är till exempel inte många här som har bett om ordet.

Maj-Britt Heinström tycker inte att det är rättvist att påstå att det enbart skulle bero på avsaknaden av festmiddag. Det en jättelång dag att ta sig från Åbolands skärgård upp till Tammerfors och tillbaka.

Det var under de övriga ärendena som diskussionen hettade till. **Lilian Söderman** ansåg att det är fel att erfarenhetstalare enbart ska prata

om sina erfarenheter i stället för fakta. En erfarenhetstalare berättar om hur det är att ha en synnedsättning.

– Jag är inte erfarenhetstalare själv, så det är inte för min sjuka mor som jag talar. Men jag har lyssnat till före detta informatörer. Jag tycker det känns konstigt att erfarenhetstalare inte får svara på frågor som folk stället. Visst kan informatörer också om ögonsjukdomar och hjälpmedel.

Styrelseledamot **Johan Sundholm** höll inte med om Södermans tolkning.

– Poängen är att ha en uttalad rollfördelning. Ingen förbjuder någon att svara på

frågor som ställs. Det är en feltolkning. Fokuset ska däremot ligga på dina egna erfarenheter. Du kan prata om de hjälpmedel du själv använder, men du ska inte berätta om allt som finns på marknaden. Det är rehabiliteringsrådgivarens uppgift, som känner till saken och håller sig uppdaterad.

Styrelseledamot **Carl-Erik Mattlar** tog också ställning till frågan.

– Jag har tänkt ganska mycket på det. Den som lider av en ögonsjukdom vet ganska bra hur den egna sjukdomen fungerar. Den kan berätta sakligt och korrekt på ett sätt som hjälper andra

med samma ögonsjukdom. Man är expert på vad sjukdomen innebär i vardagen och vilka tricks man kan ta för att komma till rätta. Men man kan inte veta allting om andra ögonsjukdomar.

Sune Huldin var av avvikande åsikt när styrelsen behandlade saken och understödde Lilian Södermans ställningstagande.

– Jag är bekymrad över utvecklingen. Jag upplever att vi plockar bort fungerande verktyg ur förbundets verksamhet.

Majoriteten understöder tanken på erfarenhetstalare, som utgår från sina egna erfarenheter. ●

AKTUELLT I DISTRIKTEN

Norra Österbottens Svenska Synskadade

Dam Mimosel har våravslutning onsdagen 31.5 kl. 13 på Fyren.

Vårens sista dagträff i Karlebynejden hålls vid Café Bryggan i Öja torsdagen 1.6 kl. 13–15. Kaffe och bulle kostar 4,50 €. Vi anlitar färdtjänst och egna bilar. Meddela om ni behöver skjuts i samband med anmälning, som görs till Ann-Sofie Grankulla, tfn 050-3795 658.

Endagsresa med buss till Närpes ordnas tisdagen 13:e juni, med lunch vid växthusrestaurangen "Linds kök" och besök vid Hoppets Stjärnas verksamhetsställe. Vi bekantar oss med deras omfattande verksamhet och har möjlighet att shoppa i den välförsedda second hand butiken. Pris för lunch och buss är 35 euro.

Vi beräknas vara framme i Närpes vid Linds kök klockan 11.00

Dahls buss kör enligt följande tidtabell:

- Karleby busstation kl. 7.40
- Bosund, Baltic kl. 7.55
- Eugmo, Pias Livs kl. 8.00
- Holm kl. 8.10
- Jakobstad, Otto Malmsgatan kl. 8.20
- Socklot kl. 8.40
- Nykarleby kl. 8.50
- Munsala, Berras kl. 9.05

Förfrågningar och anmälningar görs till Ann-Sofie Grankulla, tfn 050-3795 658 / 06-7234 880 eller via e-post: noss@multi.fi Mera information om verksamheten i minneslistan i Österbottens Tidning på lördagar eller på www.fss.fi under länken distriktsföreningar och Norra Österbotten.

Svenska Synskadade i Mellersta Nyland

Måndagsträffarna hålls på Hörnan kl. 13–15, Arabiastranden, Parisgränden 2 A 3 om inget annat meddelats.

- 29.5 Ingen måndagsträff

• 30.5 Utfärd till Tusby var vi besöker Lottamuseet, och äter lunch. På hemvägen besöker vi trädgårdaffären Söderblom. Där bjuds vi på kaffe och får en presentation av trädgården. Vi startar från Kiasma klockan 10.15 och är tillbaka 16.00-16.30. Deltagaravgiften är 20 euro per person och bindande anmälningar till kansliet senast 24.5. Minst 10 deltagare måste vara med för att utfärden ordnas.

• 5.6 Vi far till svartholmen var vi äter lunch och dricker eftermiddagskaffe. Denna utfärd blir vårterminens avslutning. Vi åker med båt från Edesviken, Hiekkarannantie 5. Båten far klockan 12.00 så kom i god tid. Båtfärden tar ca 15 minuter till Svartholmen. Tillbaka åker vi med färjan som far 15.50. Deltagaravgiften är 15 euro per person. Sista och bindande anmälningar gör till kansliet 29.5.

31.8-2.9 Sommarläger. Föreningen ordnar sommarläger i St Karins. Priset för föreningens medlemmar är 100 euro per person. Bin-

dande anmälningar till kansliet 22.5.

Vattengymnastiken slutar för terminen 2.6.

Kansliet har telefon-tid måndag-onsdag mellan klockan 10.00-13.00. Telefon 0400 269 553 e-post kansliet@ssmn.fi.

Svenska Synskadade i Västnyland

Sommaren närmar sig och det blir ett avbrott i föreningens aktiviteter. Men inte helt.

Syntolkningen av fotbollsmatcherna i division ett i Ekenäs fortsätter också inkommande sommar. Matchprogrammet finns på EIF:s hemsida. Närmare information fås av Börje Broberg på telefon 044 5410 679.

Det finns ett par platser kvar till Okänd soldat i Harparskog, lördagen den 29 juli klockan 14. Om du vill komma med, måste du utan dröjsmål anmäla dig till Börje Broberg, telefon 044 5410 679.

Vill du delta i FSS sommarläger i St Karins den 31.8-2.9? Då skall du som SSVN-medlem ringa Börje Broberg på telefon 044 5410 679 och anmäla dig.

Om en eventuell sommarresa för föreningens med-

lemmar kommer information i nästa nummer av Finlands Synskadade.

Någon gång i början av september blir det utedag vid Kvarnträsk i Tenala med vandring längs skogsstigar, korvgrillning och annat trevligt med vildmarksguiden Patrik Berghäll som ledare. Aktiviteterna anpassas så alla deltar i det som passar just honom eller henne. Ring gärna Börje och visa ditt intresse. Mera information kommer senare.

Tre talböcker med lokal litteratur har anlänt. De är i Daisy 2.02-format och kan lånas av föreningen. Böckerna är 'Bromarf, vårt bästa arv', utgiven av Wättlax byaråd, författare Tor Högnäs, 'Kriget var inpå oss' av Carolina Holmqvist och 'Mitt liv till nu' av Svea Falk. Hör av dig till kansliet, 044 5410 679, om du är intresserad att låna.

Planeringen av höstens aktiviteter i föreningen pågår och det är möjligt för just dig att påverka planeringen. Du kan ringa ordförande Göran Sjöstedt på telefon 040 502 8124 eller sekreterare Börje Broberg på 044 5410 679 om du har idéer och tankar om vad vi kunde göra, vem vi kunde bjuda in för att berätta om intressanta händelser

Svenska Synskadade i Östnyland

Svenska Synskadade i Östnylands sommarlunch är på restaurang Seireeni, Linnankoskigatan 45, Borgå. Onsdagen den 14 juni kl. 13. Bindande anmälan senast den 6 juni till Jonas tfn 040 964 4672 eller på tisdagar kl. 9-13 till Catharina 019 581 115.

Har du problem eller frågor om PratSam kontakta Rolf Gustafsson tfn 040 539 2525 och har du IT-problem eller frågor kontakta IT-stöd person i Östra Nyland Cristian Söderberg tfn 050 462 6283.

Vasa Svenska Synskadade

Trivselkväll på Lyktan. De som deltog i trivselkvällen i mars, tyckte att vi hade så trevligt tillsammans så därför ordnas ännu en kväll innan sommaren. Välkommen till Lyktan onsdag 31.5 kl. 18-20.

Kvällen innehåller en fikapaus, så anmäl dig senast 30.5. före kl.14.

Kursavslutning. Både punktskrift, vattengymnastik och boccia avslutas inom maj, men återkommer till hösten.

Trivselcafé Mimose i samarbete med Folkhälsan, avslutar vårterminen med en träff på Restaurang Strampen måndag 12.6 kl. 13. Anmäl om ditt deltagande till Carina Blom, tfn 044-7881026.

Sommarteater. Styrelsen beslöt att vi åker till Oravais Teater i Kimo någon gång i juli för att se på Lumpänglarnas väg (en fortsättning på pjäsen Lumpänglarna som visats tidigare). Föreningen ordnar buss till Oravais och samt syntolkning. Närmare info på medlemsbandet och i nästa FS, samt i föreningsspalten i VBL.

Sommarträff. Onsdag 23.8.2017 besöker vi Orisberg Herrgård i Storkyro. Vi får en guidad rundtur på svenska samt äter lunch där. Pris och info om när bussen startar kommer i nästa FS samt på medlemsbandet och föreningsspalten i ortens tidningar. Anmälan, som vanligt till Febe.

Renovering. Verksamhetscentret Lyktan kommer att genomgå en renovering under sommaren. Då byts belysningen ut i samlingshallarna, samt nya akustikskivor sätts också in. Under den tiden är Lyktan stängd. Exakt tid för renoveringen är ännu inte fastslagen. Info senare.

Distriktssekreterare Febe Mörk är anträffbar på verk-

samhetscentret Lyktan, måndag-torsdag kl. 9-14 på telefon 045-321 3320 och på vasasynskadade@gmail.com.

Du hittar även info om oss på www.fss.fi/sv/distriktsforeningar/vasa samt på vår facebook-sida: www.facebook.com/vasasynskadade.

Har du ärende till föreningen utöver kanslitiden, kan du kontakta ordförande eller någon annan i styrelsen ifall du funderar över någonting. Ordförande är Leif Karp. Du når honom på telefon 050-542 0286 eller per e-post: leif.karp@netikka.fi

Övrig medlemmar i styrelsen är: Carl-Erik Mattlar, vice-ordförande, tfn 044-253 1789, Marita Carlson tfn 0500-201 666, Marjatta Lönnqvist tfn 050-350 7246, Barbro Puharinen tfn 050-323 5941, Jan Sjöström tfn 050-329 2036 och Margareta Öster tfn 050-352 7049.

Åbolands Synskadade

Under planering är en informationsutfärd 16 juni till Nagu- och Korposkärgård. Utfärden är öppen för befintliga- och potentiella nya medlemmar.

Motsvarande utfärd görs under hösten till Kimitoön. Vi återkommer närmare till

program, tidpunkterna och rutten, gemensam transport ordnas med buss. Målet med denna utfärd är att informera om föreningen och FSS verksamhet samt svara på frågan "varför bli medlem". Föreningen behöver nya och aktiva medlemmar till verksamheten.

Musikalen "Footloose" på Raseborgs Sommar-teater. Söndag 2 juli tillsammans med Svenska hörselskadade i Åboland. Footloose är en av 80-talets stora musikfilmer med många låtar som topade hitlistorna överallt i världen. Footloose hade premiär som musikal på Broadway 1998 och har sedan dess gjort succé var än den satts upp, inte minst i Sverige där den startade i Göteborg och spelade för slutsålda hus och flyttade sedan till Stockholm 2008. På finländska teaterscener har Footloose inte visats tidigare så det blir urpremiär på Raseborgs Sommar-teater. Förhandsanmälningar senast 19.6.2017 till Birgitta Storbacka på telefon 0405 867 179

Priset för vuxna är 70 euro för hörsel-/synskadade medlemmar och 80 euro för icke medlemmar. I priset, som är billigare för barn, ingår: teaterbiljett, kaffe med bröd i pausen, lunch före teatern och busstransport från Åbo, Pargas och Kimito.

Kontaktuppgifter till föreningen är: ordförande Birgitta Storbacka telefon 040-586 7179. Vice ordförande Rolf Rönnqvist telefon 0400 736 567. Gun Fröberg telefon 040-833 6630

Distriktskoordinator Håkan Ström telefon 0400 151 322 tisdag till torsdag klockan 10.00 till 16.00

Kontakter och anmälningar till dessa personer.

Ålands Synskadade

Paus i borstbindning, bowling och boccia över sommaren.

Sommarutfärd 4 juni till Vårdö. Anmälningar senast 26 maj.

Allsång på Skansen 4 juli.

Ankarets kontaktuppgifter: Johannebovägen 7, mån-tis, tors-fre klockan 9.00-13.00. Ankaret, tfn 018-19670. E-post: aland.syn@aland.net.

ANNONS

Snart är Serviceguiden 2017 klar

Då man ansöker om service är det bra att känna till hur, var och på vilka grunder man kan skicka ansökningar. Genom att studera Serviceguiden får man reda på de här sakerna.

Det finns många tjänster och stödformer som personer med synnedsättning kan ansöka om. Det kan kännas svårt att få en överblick över alla. Men som tur finns Serviceguiden. I guiden har de allra viktigaste stödformerna sammanställts till en överskådlig helhet.

För varje stöd eller service som upptas i Serviceguiden anges de centrala förutsättningarna för beviljandet. I samband med varje service- eller stödform hänvisas dessutom till den lag som utgör grunden för beviljandet samt den myndighet som sköter ärendet.

Serviceguiden finns att få i svartskrift, punktskrift, elektroniskt och i inläst format.

För tillfället är Serviceguiden under produktion, men du kan anmäla ditt intresse redan nu. Kontakta kansliet, tfn 09-6962 300, eller skicka e-post till adressen kansliet@fss.fi. Berätta också vilket format du är intresserad av.

KONTAKT

Funderar du på något kring FSS?

**Tveka inte att ta kontakt för att diskutera dina tankar med oss.
Vi finns här för din skull!**

Ordförande Sune Huldin
Telefonnummer: 040 566 8792
E-post: huldin.sune@gmail.com

Organisationsledare Matthias Jakobsson
Telefonnummer: 044 080 8004
E-post: matthias.jakobsson@fss.fi

Vi lyssnar på alla tankar och idéer om vårt förbund!